

HANDÓ PÉTER

Világosított képek

Gondolatok a 30. Salgótarjáni Tavaszi Tárlatról

A képzőművészet nyilvános kiállítóterei számára aligha létezik nagyszerűbb vállalkozás, mint sokszínűségből egységet teremteni. Különösen igaz ez akkor, ha a megnyitó jubileumi. Egyfelől a kiállítás rendezését 1981-től magára vállaló Nógrádi Történeti Múzeum idén 50. életévébe lépett, másfelől a *Salgótarjáni Tavaszi Tárlatra* immár 30. alkalommal került sor. Miképpen megnyitószövegében Kováts Albert hangsúlyozta, a termék látogatói „számos friss benyomással” gazdagodhatnak. „Örömmel regisztrálhatjuk a magyar művészet sokszínűségének megnyilvánulását, mind a törekvések széles skálája, mind a korosztályok változatossága, valamint a technikák, eljárások, műfajok gazdagsága tekintetében.” Ezt fölfoghatjuk akár a jövőre vonatkozó garanciaként is, hiszen – Bertrand Russelltől kölcsönzött gondolatokkal élve – a kultúra fejlődése „elképzeltelhetlen sokféleség nélkül”, mert „a kulturális fejlődés [...] a szerzett különbségeken alapszik. Ha ezek eltűnnek, akkor hiányozni fog a kiválasztódás alapanyaga”. A művészet még éppen a kiállítás kapcsán jelzett sokszínűségén keresztül képes a kilátásainkkal kapcsolatos bizalmat megtartani, vagy akár újraéleszteni is.

A szakmai zsűri ezúttal mintegy hatszáz alkotásból százhatvanegyet válogatott be a 2009. augusztus 29-ig látogatható tárlat anyagába, amely száztíz művész szemlélet- és megjelenítésbeli változatosságából, és a 2007-es esztendő nagydíjasának, a festőművészként közismert, Kossuth-díjas Földi Péternek a bronzszobraiból szerveződött egységgé. Utóbbi alkotások hűen tükrözik az idén hatvan éves művész képi világát, szemléletét. Ugyanakkor a bronzban a vászonnól ismert formák teremődnek újra, izgalmas térelemmé alakulnak. Például *A Kocsis lánya* című szobor utal a vele azonos című festményre: bár a szobor elvesztette a festmény ég- és napszíneit, valamint a rúdjánál fogva égbe meredő szekér és az első kerékpár tengelyén ülő személy aránya is némiképp módosult, a körüljárhatóság, a három dimenziós műlét az életmű újragondolására, filozofikus tartalmainak szélesebb körű kibontására is lehetőséget teremt.

A számos kitűnő mű közül mindenképpen említésre érdemes a Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata idei nagydíjasának, Birkás Babett grafikus- és textilművésznak *Kétlaki I-II.* című akrilja. A kettős kép mintegy elvárja befogadójától, hogy a képzőművészeti alkotás érinthetlenségével kapcsolatos beidegződéseket megszegje, a képtérben elhelyezett „ITT NYÍLIK” felirat felnyitja a kép elsődleges rétegét, a mögöttes tartalom válik felfedhetővé, a rétegezethez/a rétegezethez éppen ez vizualizálódik. A mű szinte kívánja: a másodlagost is látni kell. A Nógrád Megye Önkormányzatának díjában részesülő Bakos Tamara *Mélység I-III.*

című, körtefából hasított-faragott térkompozíciója ugyancsak a látvány megtöbbszöröződését, a lét metszeteinek viszonyát jeleníti meg. A körbejárás során a lehetséges nézőpontok az átláthatóság különböző változatait teszik érzékletessé, s ezen szemszögből a megismerés perspektívafüggettségére kérdeznek rá a szobrászat eszközeivel. A Salgótarjánba „hajazáró” Lóránt János Demeter az Oktatási és Kulturális Minisztérium díját vitte el *Az utolsó fuvar* és a *Piros munkás* című, fa és olaj felhasználásával készült festményeivel. Az első kompozíción egymás felé közelítő, egymásra tekintő állati és emberi figurát „vág el” egy, a kép központi terébe türemkedő síkkal, mintegy fenti és lenti világra osztva a tért. A második alkotás svájcisapkás, csonkig égett csikket szipákoló, rosszarcú térdelő munkást ábrázol. Mind szín-, mind formavilága a rendszerváltás előtti időkre utal, a háttér és az alak viszonylatában az elesettséget, a pusztulást idézi meg üzenetértékűen. A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete elismerését Répászki Ferenc vette át a *Reminiscencia I-III.* című, c-print technikával készített grafikáiért. Fejér Ernő grafikusművész *Veduta Sigmund Freudnak* és *Veduta Ferenczi Sándornak* című, jelképekből felépülő, finom rajzolatú munkái – a klasszikus grafikai hagyományokba ágyazódva, azt mérnöki precizitással, egyénileg átértelmezve – méltán nyerték el Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Önkormányzatának díját. Végül Balassagyarmat Város Önkormányzatának elismerésében Tornyos Márta festőművész részesült az *Erőfitogtatógép* című, vegyes festészeti technikával készült alkotásáért, amely a modern kor sokak vesztét okozó játékgépére asszociál. A kép centrumában mint „agresszív fogak” merednek a billentyűzetek a néző felé. Az alattuk húzódo, vörös „nyílból” kiinduló spirál örvényként fogható fel, a játékszenvedély és a hozzá társuló „erőfitogtatás” jelképeként. A sor folytatható lenne a további 106 alkotó kiállítási anyagára vonatkozóan is, ha a terjedelem nem szabna gátat a kép nyelvi meghatározásának sikertelenségét átmenetileg feledő szövegelő előtt. Kerüljön tehát ide néhány aktuális és kölcsönzött sor.

Hamvas Béla szerint „első a kép, amely az ember egészét megragadja, s csak azután következik az érzelem, a gondolat, a hangulat, amelyet a kép az emberben fakaszt”. Szintén ő fejtette ki egyik esszéjében, hogy a jó kép a meditáció objektumává képes válni. Ernst H. Gombrich azt hangsúlyozta, „bár a világ nem olyan, mint a kép, a kép mégis lehet olyan, mint a világ”. Ennek a látszólagosságnak, lehetőségnek Karl Theodor Jaspers sem mond ellent, mikor úgy fogalmaz: „A világ maga nem válhat képpé”. Számunkra ez a három állítás a salgótarjáni *30. Tavaszi Tárlat* anyagával kapcsolatosan három dolgot tehet egyértelművé: 1. az alkotások jelentős része képes „az ember egészét” megragadni, s ezáltal meditációra, elmélyedésre ösztönözni; 2. a kiállítás képei, szobrai a világ sokszínűségét idézik fel, mint ennek a sokszínűségnek egy-egy megidézései; 3. a világ nem kép, de a kép világ – és hihetetlenül erős tükör.

Peternák Miklós nyomán tudjuk, a kép két történeti pályán keresztül írható le: az emberhez és a világhoz való viszonyában, de ugyanígy leírható a „látás tanulása, a tekintet útja vagy a szem kalandja kifejezések segítségével” is. Legyen a Nógrádi Történeti Múzeum a látás, a tekintet, a szem kalandjának helyszíne 2009. augusztus 29-ig – bizonyítandó, hogy a képzőművészetben, a képzőművészet által történő gondolkodás eredményes és termékeny lehet a jövőre nézve is.